

УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМ ПРОЦЕСОМ ПРОФІЛЬНОЇ ШКОЛИ В УКРАЇНІ

MANAGEMENT OF THE EDUCATIONAL PROCESS OF A PROFESSIONAL SCHOOL IN UKRAINE

Профільна школа в Україні є складовою повної загальної середньої освіти та функціонує відповідно до реформи «Нова українська школа» (НУШ). Основна мета управління – створення ефективної системи організації освітнього процесу, що забезпечує якісну підготовку учнів з урахуванням їхніх здібностей, інтересів і потреб ринку праці. Управління освітнім процесом профільної школи в Україні передбачає декілька ключових аспектів, які спрямовані на забезпечення якісної освіти та підготовку учнів до подальшої освіти чи професійної діяльності. Організаційно-управлінський аспект складається з двох позицій: організація освітнього процесу, яка включає визначення профілів навчання відповідно до потреб учнів і запитів суспільства, розробка навчальних планів та програм, формування навчальної групи відповідно до здібностей та інтересів учнів, добір та підготовка кваліфікації учителів для викладання профільних дисциплін, проведення курсів підвищення кваліфікації для педагогів, використання сучасних методів навчання, включаючи проєктну діяльність, дослідницькі роботи, STEM-освіту. А також друга позиція це структура управління профільною школою, тобто це організаційна структура управління профільною школою, яка має бути сформованою із врахуванням нормативно-правових актів.

Нормативно-правовий аспект враховує те, що управління профільною школою обґрунтовується на нормативно-правових актах, що регулюють діяльність закладів загальної середньої освіти з профілю.

Інформаційно-цифровий аспект складається із двох позицій. Перша це інформаційно-комунікаційний менеджмент, який охоплює комунікаційні процеси між учасниками освітнього руху: внутрішня комунікація та зовнішня комунікація. Також можна віднести інформаційну безпеку, в першу чергу це проведення тренінгів з учнями на дану тематику і запрошувати обізнаних осіб, які з цим працюють, а також захистити школу від витоку даних, як вчителів так учнів та їх батьків. Цифрові технології це невід'ємний елемент профільної школи та її ефективне функціонування. Даний аспект впроваджує використання електронних журналів і щоденників, застосування освітніх платформ для дистанційного та змішаного навчання, автоматизація адміністративних процесів, оснащення кабінетів необхідним обладнанням тощо.

Регулятивно-контролюючий аспект враховує оцінювання процесу навчання, а не лише кінцевого результату, прогнозування та персоналізація навчання та оцінювання знань незалежними експертами. Також ще враховує економічний та безпековий аспекти, які є невід'ємними складовими у безпечових умовах функціонування.

Ключові слова: профільна школа, управління освітнім процесом, інформаційно-цифровий, регулятивно-контролюючий,

нормативно-правовий, організаційно-управлінський, економічний, безпековий.

A profile school in Ukraine is a component of complete general secondary education and operates in accordance with the «New Ukrainian School» (NUS) reform. The main goal of management is to create an effective system of organizing the educational process, which ensures high-quality training of students, taking into account their abilities, interests and needs of the labor market. Management of the educational process of a profile school in Ukraine involves several key aspects aimed at ensuring high-quality education and preparing students for further education or professional activity. The organizational and managerial aspect consists of two positions: organization of the educational process, which includes determining learning profiles in accordance with the needs of students and the demands of society, development of curricula and programs, formation of a study group in accordance with the abilities and interests of students, selection and preparation of teachers' qualifications for teaching profile disciplines, conducting advanced training courses for teachers, use of modern teaching methods, including project activities, research work, STEM education. And also the second position is the management structure of a profile school, that is, it is an organizational structure of management of a profile school, which must be formed taking into account regulatory legal acts.

The regulatory and legal aspect takes into account the fact that the management of a profile school is based on regulatory legal acts that regulate the activities of general secondary education institutions in the profile.

The information and digital aspect consists of two positions. The first is information and communication management, which protects communication processes between participants in the educational movement: internal communication and external communication. Information security can also be included, primarily this is conducting trainings with students on this topic and inviting knowledgeable people who work with this, as well as protecting the school from data leakage, both teachers and students and their parents. Digital technologies are an integral element of a profile school and its effective functioning. This aspect introduces the use of electronic journals and diaries, the use of educational platforms for distance and blended learning, automation of administrative processes, equipping classrooms with the necessary equipment, etc. The regulatory and control aspect takes into account the assessment of the learning process, not just the final result, forecasting and personalization of learning and assessment of knowledge by independent experts. It also takes into account the economic and safety aspects, which are an integral part of functioning in dangerous conditions.

Key words: specialized school, educational process management, information and digital, regulatory and controlling, legal and regulatory, organizational and managerial, economic, security.

УДК 37.07:005.95:373.5.091:004.38+31
6.77(045)

DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2024/75.63>

Лончак О.А.,
директор Департаменту освіти і науки
Одеської обласної державної
адміністрації
ORCID ID: 0009-0006-1924-1391

Постановка проблеми. Система освіти в Україні перебуває на етапі глибокої трансформації, попри наявні кризові явища. Для успішного впровадження змін необхідний ретельний аналіз проблем, що дозволить сформувати ефективну стратегію розвитку, враховуючи інтереси всіх учасників освітнього процесу. Серед основних проблем загальної середньої освіти можна виділити її низьку практичну спрямованість, надмірне навантаження учнів, перенасиченість навчальних програм теоретичним матеріалом, а також недостатню мотивацію як здобувачів освіти, так і вчителів до досягнення якісних результатів. Саме ці чинники стали поштовхом до реформування освітньої сфери та впровадження концепції Нової української школи, старт якої відбувся 1 вересня 2018 року. Наразі ключові зміни торкнулися початкової школи, однак у найближчому майбутньому масштабні оновлення очікують і базову, і старшу школу.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. В Україні триває активний процес реформування профільної освіти, що зумовлює необхідність дослідження нових підходів до управління освітнім процесом у профільних школах. Останні публікації висвітлюють як теоретичні аспекти, так і практичні виклики, з якими стикаються заклади освіти. Л. Романенко, В. Малишев, Л. Липова, Т. Лукашенко у своїй статті «Профільне навчання: теорія і практика, досвід, проблеми, перспективи» аналізують теоретичні та практичні аспекти профільного навчання, розглядають проблеми та перспективи профільного навчання в Україні [1].

М. Бурда [4], І. Жерносок [5], В. Кизенко [6], І. Лікарчук [3], О. Савченко [7], П. Сікорський [8], Л. Тименко [9] – ці науковці також внесли значний вклад у дослідження організації профільного навчання в загальноосвітніх школах України, систематизуючи теоретичні ідеї та узагальнюючи практичний досвід.

Мета статті: обґрунтувати управлінський аспект освітнього процесу профільної школи в Україні.

Виклад основного матеріалу. Ефективне управління профільною школою спрямоване на створення умов для якісної освіти, розвиток здібностей учнів та їхню підготовку до майбутнього професійного шляху. Важливими елементами є цифровізація освіти, персоналізація навчання та інтеграція профільної школи у суспільне та економічне середовище.

Ефективне управління профільною школою спрямоване на забезпечення якісної освіти шляхом реалізації таких ключових напрямків:

– організація мережі освітніх закладів, які забезпечують доступність освіти та раціональне використання ресурсів. Це забезпечує створення освітніх округів і координацію з боку регіональної

влади для забезпечення територіальної доступності освіти;

– розробка та реалізація освітніх програм. Розробка моделей профільного навчання, які відповідають потребам здобувачів освіти і вимогам ринку праці. Це включає в себе академічне та професійне спрямування навчання;

– підвищення кваліфікації педагогічних кадрів для роботи в умовах профілізації через проведення спеціальних курсів і підвищення кваліфікації існуючих учителів;

– створення системи внутрішнього забезпечення якості освіти в закладах освіти, а також незалежного оцінювання результатів навчання для забезпечення високих стандартів освіти;

– фінансування та матеріально-технічна база;

– забезпечення належних умов навчання через розвиток матеріально-технічної бази закладів освіти та ефективного використання фінансових ресурсів.

Закон України «Про освіту», що набув чинності у вересні 2017 року, визначив модель старшої школи як трирічну та профільну. Хоча профільне навчання не є новим для української освіти, воно досі не стало повсюдним у старшій школі. Часто профілізація здійснюється формально, орієнтуючись більше на інтереси вчителів, ніж учнів. Як наслідок, навчання в профільних класах не завжди забезпечує необхідний рівень знань і практичних навичок, що змушує здобувачів освіти шукати додаткові освітні можливості поза межами закладу [10].

Впровадження ефективної профільної школи – одне з ключових завдань, яке постає перед українською освітньою системою. Важливо заздалегідь підготуватися до цих змін, щоб мінімізувати ризики та уникнути помилок, забезпечивши якісну освіту, що відповідатиме викликам сучасного світу. Управління освітнім процесом у профільній школі – це складний і багатограний процес, який охоплює планування, організацію, контроль і вдосконалення навчальної діяльності з урахуванням профільної спрямованості освіти [2].

Впровадження ефективної профільної школи в Україні забезпечує комплексний підхід, який включає декілька ключових аспектів чи напрямів. Така реформа спрямована на підвищення якості освіти шляхом надання здобувачам освіти можливостей обирати освітній шлях відповідно до своїх інтересів та планів на майбутнє, що має зробити випускників більш конкурентоспроможними на ринку праці та в подальшому навчанні, які будуть обізнаними та компетентними в тій сфері чи професії, яку вони обрали ще в профільній школі. Такі освітні тенденції удосконалять компетентнісні характеристики професій, ринок праці стане стійкішим, розвинуть м'які навички (комунікація,

лідерство), зроблять працівників більш універсальними і здатними працювати в різних умовах, такі працівники сприяють підвищенню продуктивності праці й економічній стабільності країни загалом, а використання цифрових технологій та інноваційних методик навчання забезпечує ефективність освіти й готує фахівців до роботи в умовах постійного технологічного прогресу.

Управління освітнім процесом профільної школи представлено на рис. 1.

Як видно з рис. 1. управління освітнім процесом профільної школи складається з шести аспектів, які допомагають, регулюють та контролюють процес, які відбуваються в профільній школі стати їм більш ефективними.

Організаційно-управлінський аспект складається з двох позицій: організація освітнього процесу, яка включає визначення профілів навчання відповідно до потреб учнів і запитів суспільства, розробка навчальних планів та програм, формування навчальної групи відповідно до здібностей та інтересів здобувачів освіти, добір та підготовка кваліфікацій учителів для викладання профільних дисциплін, проведення курсів підвищення кваліфікації для педагогів, використання сучасних методів навчання, включаючи проєктну діяльність, дослідницькі роботи, STEM-освіту. А також друга позиція це структура управління профільною школою, тобто це організаційна структура управління профільною школою, яка має бути

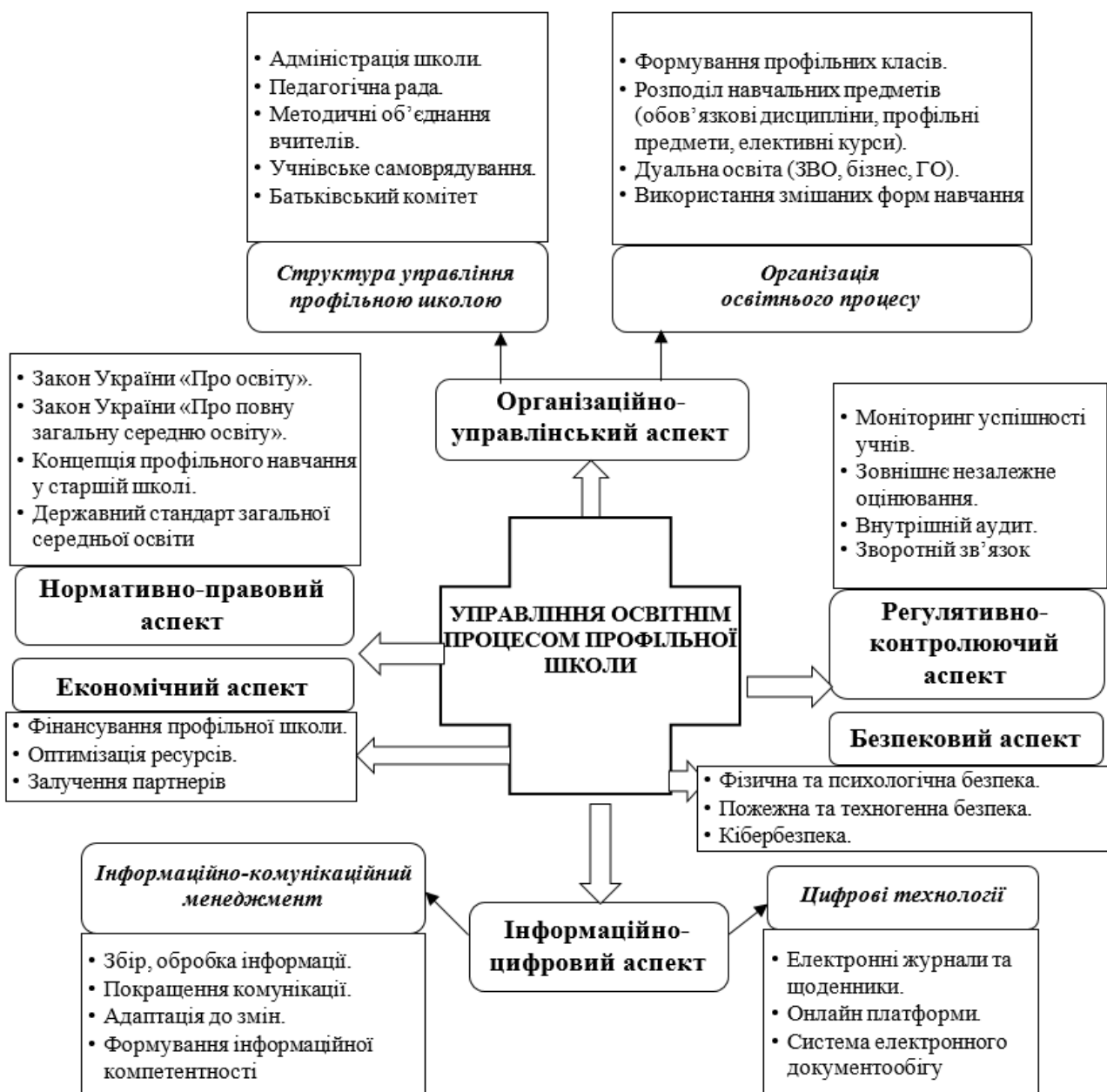

Рис. 1. Управління освітнім процесом профільної школи [розроблено автором]

сформованою із врахуванням нормативно-правових актів.

Нормативно-правовий аспект враховує те, що управління профільною школою ґрунтується на нормативно-правових актах, що регулюють діяльність закладів освіти з профілю (Конституція України, Закони України, Постанови КМУ, концепції, підзаконні акти МОН тощо) [11, 12].

Інформаційно-цифровий аспект складається із двох позицій. Перша це інформаційно-комунікаційний менеджмент, який охоплює комунікаційні процеси між учасниками освітнього процесу: внутрішня комунікація (впровадження корпоративної пошти для вчителів та учнів, використання чат-ботів та групу в Telegram/Viber для швидкого доступу, організація внутрішніх вебінарів, нарад, тренінгів) та зовнішня комунікація (використання соціальних мереж: Facebook, Instagram, TikTok, YouTube для популяризації). Також можна віднести інформаційну безпеку, в першу чергу це проведення тренінгів з учнями на дану тематику і запрошувати обізнаних осіб, які з цим працюють (поліція, ійтівці, фахівці із безпеки персональних даних), а також захистити заклад від витоку даних, як вчителів так учнів та їх батьків. Це глобальна проблематика, якій профільна школа має приділити значну частку часу для обґрунтованого пояснення здобувачам освіти про безпеку в інформаційному просторі та цифрову етику.

Цифрові технології це невід'ємний елемент профільної школи та її ефективне функціонування. Даний аспект впроваджує використання електронних журналів і щоденників, застосування освітніх платформ для дистанційного та змішаного навчання, автоматизація адміністративних процесів, оснащення кабінетів необхідним обладнанням (лабораторії, мультимедійні засоби, інтерактивні дошки) тощо.

Регулятивно-контролюючий аспект враховує оцінювання процесу навчання, а не лише кінцевого результату, прогнозування та персоналізація навчання та оцінювання знань незалежними експертами.

Економічний аспект враховує фінансування профільної школи, яке здійснюється за рахунок державного та місцевого бюджетів, а також за підтримки спонсорів та грантів. Оптимізація ресурсів – ефективне використання фінансових та матеріальних ресурсів, впровадження енергозберігаючих технологій. Залучення партнерів – співпраця з бізнесом, університетами та міжнародними організаціями для розвитку інфраструктури.

Розвиток підприємницької діяльності – можливість впровадження комерційних освітніх послуг (курси, тренінги, додаткові заняття).

Безпековий аспект враховує фізичну безпеку – охорона закладу освіти, встановлення відеоспостереження, контроль доступу. Пожежна

та техногенна безпека – дотримання норм ДСНС, регулярні тренування та навчання персоналу. Кібербезпека – захист персональних даних здобувачів освіти та вчителів, контроль за онлайн-навчанням. Психологічна безпека – впровадження антибулінгових програм, робота шкільного психолога, підтримка емоційного благополуччя здобувачів освіти.

У профільних класах все частіше використовуються нові форми навчання з метою адаптації навчання у вищих навчальних закладах, зокрема, лекція, семінарські заняття, практикуми тощо. До лекційного викладу нового матеріалу вчителів змушує звертатися ускладнення змісту профільних предметів. У форматі семінарів учні навчаються різноманітним прийомам обговорення, діалогу, правилам ведення дискусій. Окрім традиційних лекцій та семінарів, існує ряд альтернативних форм, таких як: конференції, ділові ігри, захист проєктів. Методи навчання в сучасних профільних школах все більше наближаються до дослідницьких підходів до засвоєння знань [2].

У зв'язку з необхідністю продовження освітнього процесу в умовах конфлікту, необхідно переглянути традиційні методи і форми освіти. Це означає, що на практиці освіта має надаватися у різний спосіб: шляхом зміни місць проведення занять, використання неформальних програм, прискорення навчання, залучення тимчасових закладів освіти, домашніх навчальних груп, а також застосування дистанційних і відкритих методів навчання. Безпекові виклики це також проблема та перспективи на сьогодні профільної школи. В Україні вже працюють інспектори освітньої безпеки в багатьох закладах, які відповідають за моніторинг безпекових стандартів та реагування на надзвичайній ситуації. Ця ініціатива спрямована на підвищення рівня безпеки здобувачів освіти. Інспектори також приймають рішення про освітні конфлікти між учасниками освітнього процесу, які сприяють підтримці спокійної атмосфери в закладах освіти. Таким чином, безпека залишається недостатнім напрямком розвитку профільної школи в Україні сьогодні, а перспективи її вдосконалення пов'язані з розширенням системи інспекторів безпеки та законодавчими змінами щодо організації освіти в старших класах.

Висновок. На сучасному етапі реформування освіти України, за умов відтворення і зміцнення інтелектуального потенціалу нації, виходу вітчизняної науки і техніки на світовий рівень, її інтеграції у світовий простір, одним з пріоритетних завдань починає виступати організація профільного навчання у ланці загальноосвітньої школи. Ефективне управління профільною освітою в Україні вимагає комплексного підходу, що включає якісне планування, використання сучасних освітніх

технологій та забезпечення гнучкості навчальних програм. Вдосконалення системи управління сприятиме підготовці конкурентоспроможних випускників, здатних адаптуватися до викликів сучасного суспільства.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Липова Л., Лукашенко Т., Малишев В., Романенко Л. Профільне навчання: теорія і практика, досвід, проблеми, перспективи. *Український науковий журнал «Освіта регіону»*. 2010. № 4. С. 275. URL: <https://social-science.uu.edu.ua/article/362>
2. Барановська О. В. Індивідуалізація навчання: здобутки, труднощі, перспективи. *Innovative technologies in science and education: Abstracts of IX International Scientific and Practical Conference*. Jerusalem, Israel, 2021. Р. 159–164.
3. Морін О.Л. Зміст процесу формування готовності учнів старших класів до професійного самовизначення в умовах профільного навчання. *Збірник наукових праць «Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді»*. 2012. Випуск 16. книга 1. С. 199–206. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/2149/1/25.pdf>
4. Бурда М. Зміст підручників з математики у контексті результатів дослідження PISA-2018. *Проблеми сучасного підручника*, 2020. № 24. С. 14–21. URL: <https://doi.org/10.32405/2411-1309-2020-24-14-21>
5. Жерносек І. Формування управлінської науково-методичної культури керівника ЗНЗ. Х. : Вид. група «Основа», 2010. 192 с.
6. Кизенко В.І. Варіативна складова змісту освіти в контексті диференціації навчання. *Збірник наукових праць «Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти»* Рівне: РДГУ, 2014. Вип. 9 (52). С. 27–31. URL: https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/710890/1/KVI-18_Dr.pdf
7. Савченко О.Я. Профільне навчання. Теорія і практика: Збірник наукових праць. К.: Пед. Преса. 2006. 119 с.
8. Сікорський П., Колодій І. Кібернетичні вимоги до освітнього процесу у вищих навчальних закладах. *Вища освіта України*. 2022. № 1-2. DOI 10.31392/NPU-VOU.2022.1–2(84–85).04
9. Тименко Л. Офіційно-ділова лексика: традиції вивчення. *Лексикографічний бюлетень: зб. наук. пр.* К. 2010. Вип. 19. С. 95–104.
10. Закон України «Про освіту» Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 38-39, ст. 380 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
11. Закон України «Про повну загальну середню освіту» від 05.09.2020 № 831-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#n984> загальну середню освіту» від 05.09.2020 № 831-IX
12. Про затвердження Концепції профільного навчання у старшій школі. Наказ МОН № 1456 від 21.10.13. URL: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/37784/